

Bij Open Deur nummer 11, november 2007

In gesprek over: **Gedenken**

Alle gedenken begint met herdenken van het verleden. Het is goed om te zien naar de geschiedenis achter ons, zowel in verbijstering als in verwondering. Om vervolgens taal en vorm te geven aan de emoties die dat oproept en die samen te delen. Als we dat doen versuffen we niet in een soort van vergeetachtigheid.

Gedenken is ook de toekomst gedenken, hoe gek dat ook moge klinken. Gedenken heeft alles te maken met je niet neerleggen bij de feiten of de zogenaamde feiten. Al moeten we ook niet wegdromen in roze toekomstvisioenen.

Gedenken is openstaan voor transcendente ervaringen ('dat wat ons overstijgt').

Gedenken is horen 'de Stem in het gebeuren', de aanspraak van de Geest om Gods werkelijkheid vorm te geven in menselijke verantwoordelijkheid.

Gedenken is een kracht tot bevrijding.

Gedenken is in feite het geheim van de verlossing zelf. Laten we daarom gedenken het verleden, laten we gedenken de toekomst en gedenken onze verantwoordelijkheid in het 'heden der genade'. Kortom gedenken heeft een drieslag in zich: verleden, heden en toekomst.

Gedenkplekken in de buurt

Gedenken lijkt een abstract begrip. Toch gebeurt het niet alleen door te praten of na te denken. Mensen kunnen ook laten zien dat ze iets niet willen vergeten. Bijvoorbeeld door middel van een monument voor

oorlogsslachtoffers, een grafsteen, een kleine tegel in de muur of door een bij een speciale gelegenheid geplante boom.

- *Wat is er in uw buurt te gedenken?*
- *Wat is het?*
- *Waar bevindt het zich?*
- *Waarom heeft het met gedenken te maken?*
- *Wie of wat wordt hiermee herdacht?*
- *Wat voor reactie of gevoel maakt het bij uw los?*

Nieuwe rituelen

Voor rooms-katholieken is Allerzielen (2 november) vanouds de dag waarop de overledenen herdacht worden, voor protestanten is dat –iets later- de laatste zondag van het kerkelijk jaar. Voor mensen die geen aansluiting vinden bij deze tradities, maar wel behoefte hebben aan herdenkingsrituelen, zijn zowel ritueelbegeleiders als kunstenaars de afgelopen jaren gekomen met nieuwe rituelen. Een van de voorbeelden daarvan is het 'Moeder Gedachte Moment' van de Enschedese ritueelbegeleider Ria Kuiper. Zo organiseerde zij op Moederdag een herdenking voor alle overleden moeders in Enschede. De aanwezigen luisterden naar muziek, keken naar dans, mochten een kaars aansteken en krijgen een vilten zonnebloempje mee naar huis. Dat kon hen helpen zich in verbinding te stellen met hun overleden moeder en herinnerde hen eraan dat ze 'in het zonnetje' was gezet.

- *Wat vindt u van dit initiatief?*
- *Zou er zelf aan deel willen nemen? Waarom wel of waarom niet?*
- *Kent u zelf ook voorbeelden van herdenkingsrituelen buiten de kerk om?*

Bovenstaand ritueel vond plaats met een groep mensen. Maar misschien hebt u zelf een herdenkingsritueel dat u alleen of in een kleine vertrouwde kring doet. Vertel ze aan elkaar.

De oorlog een plek geven

Op 4 mei herdenken we in Nederland de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Het grootste deel van de Nederlandse bevolking van vandaag de dag heeft deze oorlog zelf niet meegemaakt. Ze hebben de verhalen van horen zeggen, als ze die al kennen.

Het comité 4 en 5 mei wordt soms verweten dat ze te breed herdenken, omdat ook diegenen worden herdacht die na 1945 zijn omgekomen in oorlogen en bij vredesmissies. Anderen verwijten hen dat ze juist te smal bezig zijn en dat ook thema's als zinloos geweld en discriminatie erbij betrokken moeten worden.

- *Neemt u zelf wel eens deel aan een herdenking op 4 mei?*
- *Hoe wordt een dergelijk herdenking vorm gegeven? Hoe ervaart u dat?*
- *Vindt u dat er op 4 mei breed of smal herdacht moet worden?*

Voor eeuwig op het web

Gedenken kan je tegenwoordig ook thuis achter je computer. 'Net als op een echt kerkhof, kunt u hier een kaars aansteken en bloemen leggen bij de gedenkplaatsen. Wanneer u op het luciferdoosje klikt, verschijnt er een hand met een brandende lucifer, beweeg deze hand naar de kaars die uit is en u zult zien dat de kaars aangaat.' Virtueel gedenken.

- *Noem een aantal voordelen en een aantal nadelen van virtueel gedenken.*

- *Wat weegt voor u het zwaarst: de voordelen of de nadelen?*
- *Vindt u het een goede of slechte ontwikkeling dat deze vorm van gedenken, virtueel gedenken, steeds populairder wordt? En waarom?*

De steen

Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde. Het water gaat er anders dan voorheen. De stroom van een rivier hou je niet tegen. Het water vindt er steeds een weg omheen. Misschien eens, gevuld door sneeuw en regen, neemt de rivier mijn kiezel me zich mee, om hem dan glad en rond gesleten te laten rusten in de luwte van de zee. Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde. Nu weet ik dat ik nooit zal zijn vergeten. Ik leverde bewijs van mijn bestaan. Omdat door het verleggen van die ene steen de stroom nooit meer dezelfde weg zal gaan. Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde. Nu weet ik dat ik nooit zal zijn vergeten. Ik leverde bewijs van mijn bestaan. Omdat door het verleggen van die ene steen het water nooit meer dezelfde weg zal gaan.

Uit: Bram Vermeulen, Onvolledig werk, De Prom, Baarn 1998

Deze leidraad werd geschreven door Tineke Klei werkzaam als gemeenteadviseur bij het Protestants Dienstencentrum Fryslân.

Contactpersoon voor een gratis abonnement op deze gespreksleidraad is mw. Jos Postma, telefoon (030) 880 1468, e-mail: j.postma@pkn.nl.

Voor een abonnement op *Open Deur, oecumenisch maandblad over vragen van geloven en leven, voor mensen binnen en buiten de kerken* neemt u contact op met Boekencentrum Uitgevers, telefoon (079) 362 8628, www.open-deur.nl.